

УДК 32.019.57

Катерина Віталіївна СНОПКО,

*здобувачка вищої освіти інституту права та безпеки
Одеського державного університету внутрішніх справ;*

Тарас Степанович ВАЙДА,

*кандидат педагогічних наук, доцент,
професор кафедри професійних та спеціальних дисциплін
інституту права та безпеки
Одеського державного університету внутрішніх справ;
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-4355-5685>*

ПСИХОЛОГІЯ ПРОПАГАНДИ: ПРОТИДІЯ АГРЕСИВНИМ ІНФОРМАЦІЙНО-ПСИХОЛОГІЧНИМ ВПЛИВАМ ДЕРЖАВИ-АГРЕСОРА

Актуальність проблеми. В умовах сучасного збройного конфлікту (російсько-української війни – *уточнено нами*) забезпечення інформаційної безпеки держави стає стратегічним пріоритетом для збереження її суверенітету та територіальної цілісності. Як зазначає Т. Вайда, варто враховувати, що психологія пропаганди виступає одним із гібридних інструментів держави-агресора для дестабілізації українського суспільства, підриву довіри до інститутів України та маніпулювання масовою свідомістю через когнітивну сферу громадян [1, с. 63-71]. Вивчення закономірностей сприйняття інформації та розробка механізмів протидії деструктивним впливам є ключовим завданням для сил сектору безпеки і оборони нашої держави. Формування суспільної стійкості потребує системного підходу, що включає підвищення медіаграмотності населення, впровадження превентивних заходів та координацію зусиль державних органів і медіа для створення безпечного інформаційного середовища.

Аналіз теоретико-методологічних засад досліджуваної проблематики дозволяє констатувати, що сутність деструктивного впливу медіа країни-агресорки полягає у цілеспрямованій модифікації когнітивних, емоційних та вольових процесів об'єкта втручання. Н.Г. Іванова та О.Ю. Іванов наголошують, що «під інформаційно-психологічними впливами (*далі* – ІПВ) розуміють реалізацію психологічних технологій в інформаційних ресурсах задля розповсюдження інформації, зорієнтованої на зміну емоцій, почуттів, мотивів та поведінки людей» [2, с. 46]. При цьому масштаб застосування таких спеціальних технологій охоплює різні рівні соціальної та державної організації. Вчені зазначають, що «головним об'єктом такого впливу є певні соціальні групи (масова свідомість) або окрема людина (її свідомість)» [2, с. 46]. Відповідно, організація та реалізація подібних заходів з боку держави-агресора є невід'ємною складовою значно ширшої стратегії міждержавного протиборства. У цьому контексті В. Демський та Ю. Юрчак вказують, що «інформаційна війна – це відкриті та закриті цілеспрямовані інформаційні дії щодо нав'язування противнику небажаної інформації для зміни його поведінки через зміну мислення або для самознищення з

метою отримання виграшу у матеріальній сфері» [3, с. 86]. Впровадження відповідних операцій (ІПВ) супроводжується використанням широкого арсеналу засобів, інструментів та методів масової комунікації. І. Юзова, П. Пацек конкретизують, що «для здійснення ІПВ на противника під час інформаційно-психологічних спеціальних операцій (*далі* – ІПСО) використовуються різноманітні засоби, такі як інтернет-джерела, засоби масової інформації, різноманітна аудіо та відеопродукція, друковані матеріали й спеціально підібрані та підготовлені люди, які здійснюють ІПСО особисто спілкуючись з людьми тощо» [4, с. 62].

Зазначені процеси набувають особливої гостроти та динаміки у зв'язку з інтенсивним технологічним розвитком глобальних інформаційно-комунікаційних мереж. А. Уманець підкреслює, що «на сьогоднішній день, найбільш дієвими, для здійснення ІПВ на велику кількість людей, тобто маси, вважаються саме засоби масової інформації та мережа Інтернет» [5, с. 108]. Організація деструктивного інформаційного впливу завжди базується на чітко визначених стратегічних завданнях суб'єкта зовнішньої агресії. Також «завданням ІПВ є маніпулювання масовою свідомістю з метою: 1) внесення в суспільну свідомість і свідомість окремих людей визначених ідей і поглядів; 2) дезорієнтації та дезінформація населення; 3) ослаблення усталених переконань людей, що складають основу суспільства; 4) залякуванням» [5, с. 108].

З огляду на це, цілком закономірним є використання агресором багатьох різних способів, метою котрих є активне поширення свого впливу через телебачення, інтернет та інші ресурси. Це робиться для того, щоб маніпулювати думками (свідомістю) як окремих людей, так і всього суспільства загалом.

Пропаганда працює так, що звертається безпосередньо до емоцій та вроджених інстинктів людини, а не до логіки (критичного мислення). Через це особа часто сприймає інформацію автоматично, не встигаючи її обдумати чи критично оцінити. До основних методів маніпулятивного втручання належить апелювання до базових емоцій, таких як страх, гнів, гордість, ненависть, для впливу на думки та поведінку людей» [6]. Окрім того, в рамках реалізації ворожих стратегій широко застосовується свідоме спотворення об'єктивних фактів. З метою дезорієнтації об'єкта впливу та зниження рівня його аналітичних здібностей здійснюється «маневр на відволікання уваги»: використання емоційно заряджених тем, щоб відвернути увагу людей від важливих проблем» [6]. У своїй сукупності такі скоординовані дії створюють у суспільстві середовище підвищеної психологічної напруги, що об'єктивно знижує здатність громадян до критичного аналізу інформації, яка надходить із зовнішніх джерел. Отже, «ІПВ являє собою цілеспрямоване розроблення і поширення спеціальної актуальної інформації, здатної безпосередньо або непрямо впливати на суспільну свідомість, психологію і поведінку населення, військовослужбовців» [4, с. 62]. Негативні наслідки таких спеціальних інформаційних операцій мають прямий

деструктивний вплив на загальну обороноздатність держави. В. Демський та Ю. Юрчак відзначають, що «деструктивний вплив ворожої пропаганди завдає національній безпеці шкоду, набагато більшу від реальних бойових дій, що не може не вплинути на готовність країни загалом ... до спротиву агресії» [3, с. 85].

Специфіка ІПВ на представників сектору безпеки і оборони України полягає у чіткому фокусуванні на зниженні їхнього рівня професійної мотивації та морально-психологічного стану. «ІПВ на персонал органу охорони державного кордону – це дія словом, інформацією, спрямованою на свідомість...» [3, с. 88].

Зважаючи на вищевикладені обставини, організація системної, багаторівневої протидії стає абсолютним імперативом у сфері державного управління та національної безпеки. «Протидія негативним ІПВ – це своєрідний комплекс інформаційних, психологічних та організаційних заходів, зорієнтованих на запобігання, виявлення та нейтралізацію ворожих впливів» [2, с. 46]. Як зазначає Т. Вайда, практична реалізація таких комплексних заходів вимагає залучення ресурсів різних державних відомств, правоохоронних органів та інституцій громадянського суспільства [7, с. 798-801]. Відповідно, «дієва система протидії деструктивним ІПВ дозволить мінімізувати можливість настання негативних наслідків, а відтак підвищить ефективність комунікації із населенням, посилить спроможності протистояти ворогу» [2, с. 46].

Формування ефективної інституційної системи захисту передбачає комплексний підхід до управління інформаційними потоками та моніторингу інформаційного простору. Щоб захистити військовослужбовців ЗСУ від впливу ворога, потрібно правильно керувати інформацією, яку вони отримують: обмежувати доступ до шкідливих ресурсів, вчасно поширювати офіційні та правдиві дані. Також важливо навчити особовий склад підрозділів/персонал державних закладів правильно аналізувати новини, щоб вони могли самостійно розрізняти маніпуляції інформацією. Крім того, робота має бути спрямована на підтримку здорового духу в колективі та розвиток особистої стійкості кожного військовослужбовця/правоохоронця, щоб вони могли професійно виконувати свої завдання, попри будь-який психологічний тиск.

Одним із ключових аспектів успішної протидії дезінформації є забезпечення стабільного стану індивідуальної та суспільної свідомості. Для досягнення такого захищеного стану необхідним є планомірне підвищення рівня інформаційної компетентності громадян. Як стверджують Н. Іванова, О. Іванов, «медіаграмотність населення, особливо на деокупованих територіях, дозволить максимально нейтралізувати зусилля путінських пропагандистів у просуванні власних ідей, а то й узагалі звести їх нанівець» [2, с. 48].

Важливим структурним елементом архітектури національної інформаційної безпеки є ціннісний вимір функціонування суспільних відносин. Як зазначають І. Юзова, П. Пацек, «основою, на якій можливе створення системи інформаційно-психологічної протидії, мають бути духовно-етичні

цінності, що склалися за багатолітній період розвитку українського суспільства» [4, с. 65]. Культивування та інституційне закріплення цих цінностей виступає міцним фундаментом для формування загальнонаціональної стійкості до зовнішніх маніпуляцій. Вчені стверджують, що «ідея державного патріотизму, висока історична самосвідомість, гордість за свою військову професію, за приналежність до Збройних Сил України, є передумовою формування імунітету до психологічних операцій ворога і мають бути основою, на якій будується вся система інформаційно-психологічної протидії» [4, с. 65].

З точки зору Т. Вайди та О. Кузнецова, своєчасне реагування на спроби дискредитації органів державної влади, поширення фейкових повідомлень та проведення інформаційно-психологічних диверсій повинно супроводжуватися розробкою контрнарративів, заснованих на принципах достовірності, прозорості та офіційності [8, с. 42-43].

Синтез наведених теоретичних положень та результатів практичних досліджень дозволяє зробити висновок, що організація протидії агресивним ІПВ є складним, багатовекторним процесом, який потребує консолідації зусиль усього державного апарату та громадянського суспільства. Успішна реалізація завдань у сфері інформаційної безпеки залежить від впровадження ефективної нормативно-правової бази, яка регулює діяльність у національному інформаційному просторі, а також від здатності уповноважених органів здійснювати оперативний моніторинг та аналіз загроз.

Пропаганда, як інструмент психологічного тиску, постійно еволюціонує, адаптуючись до нових технологічних умов та соціально-економічних реалій, що вимагає адекватного, симетричного та проактивного реагування. Формування інформаційного імунітету населення повинно здійснюватися шляхом впровадження освітніх програм з медіаграмотності, розвитку навичок критичного мислення та забезпечення доступу до офіційних, верифікованих джерел інформації.

Висновки. Провівши аналіз наукових досліджень з піднятої проблеми психології пропаганди в умовах війни, можемо зробити деякі узагальнення.

1. Стійкість суспільства до зовнішнього інформаційного втручання безпосередньо залежить від рівня довіри громадян до державних інституцій, що досягається виключно через дотримання принципів законності, об'єктивності та відкритості. Лише комплексне поєднання правових, організаційних, технологічних та освітніх заходів здатне забезпечити надійний захист когнітивного простору держави, мінімізувати негативні наслідки ворожих інформаційно-психологічних операцій та гарантувати інформаційний суверенітет у довгостроковій перспективі.

2. Діяльність суб'єктів щодо забезпечення безперервного процесу виявлення, фіксації та правової кваліфікації фактів поширення деструктивного контенту держави-агресорки, відповідно до чинного законодавства, є обов'язковою умовою нівелювання інформаційних загроз.

3. Розбудова національної системи інформаційної стійкості є безальтернативним шляхом до збереження суспільної консолідації та забезпечення

сталого розвитку української держави в умовах глобальних гібридних загроз.

4. Важливим аспектом протидії ІПВ (ІПСО) залишається розбудова стратегічних комунікацій держави, які мають бути спрямовані на своєчасне інформування громадськості про поточну ситуацію на фронті та стан правопорядку в країні, роз'яснення рішень органів державної влади та оперативне спростування деструктивних чуток.

Список бібліографічних посилань

1. Вайда Т.С. Інформаційна та кібернетична агресія Росії як складова гібридної війни проти України. *Modern information technologies and their implementation in the processes of social and technical project management : Materials abstract of the 4 th International scientific and practical conference (February 17-18, 2020, Boston, USA)*. Boston, USA, 2020. SH SCW «New route». – Рр. 63-71. = Сучасні інформаційні технології та їх впровадження у процеси управління соціальними та технічними проектами управління : Матеріали IV Міжнародної дистанційної міждисциплінарної науково-практичної конференції (17-18 лютого 2020 р., Бостон, США). Бостон, США: видавець СГ НТМ «Новий курс», 2020. С. 63-71. URL: <https://isg-konf.com/wp-content/uploads/2020/02/IV-Conference-BostonUSA.pdf>.

2. Іванова Н.Г., Іванов О.Ю. Протидія інформаційно-психологічним впливам РФ в умовах війни. *Вісник Національного університету оборони України*. 2023. Вип. 6 (76). С. 45-52. DOI: <https://doi.org/10.33099/2617-6858-23-76-6-45-52>.

3. Демський В., Юрчак Ю. Проблема протидії негативному інформаційно-психологічному впливу на персонал органу охорони державного кордону в контексті інформаційної війни. *Збірник наукових праць Національної академії Державної прикордонної служби України. Серія: психологічні науки*. 2019. № 1 (12). С. 83–94. DOI: <https://doi.org/10.32453/5.v12i1.139>

4. Юзова І., Пацек П. Інформаційно-психологічний вплив противника та протидія йому в умовах ведення гібридних війн. *Наука і техніка Повітряних Сил Збройних Сил України*. 2020. № 3 (40). С. 61-68. DOI: <https://doi.org/10.30748/nitps.2020.40.07>.

5. Уманець А. О. Інформаційно-психологічні впливи: поняття, особливості реалізації та способи протидії. *Вчені записки ТНУ імені В. І. Вернадського. Серія: Психологія*. 2022. Т. 33 (72), № 3. С. 106–112. DOI: <https://doi.org/10.32838/2709-3093/2022.3/18>.

6. Наймитенко Д. Психологія пропаганди: як вона впливає на психіку людини. *Чорноморський національний університет імені Петра Могили*. URL: <https://chmnu.edu.ua/psihologiya-propagandi-yak-vona-vplivaye-na-psihiku-lyudini/> (дата звернення: 12.03.2026).

7. Вайда Т.С. Деякі правила інформаційної безпеки під час війни та способи захисту працівників поліції/пересічних громадян України від кібератак країни-агресора. *Актуальні проблеми та перспективи розвитку обліку, аналізу та контролю в соціально-орієнтованій системі управління*

підприємством : Матеріали VI Всеукраїнської науково-практичної конференції. Частина 2. м. Полтава, 30-31 травня 2023 р. Полтава, 2023. С. 798-801.

8. Вайда Т.С., Кузнецов О.І. Деякі особливості стратегічних наративів інтернет-засобів масової інформації та способів комунікації населення в період запровадженого воєнного стану (на прикладі окупації України у 2022 році). *Наукові проблеми запровадження правового режиму воєнного стану в Україні: сучасний вимір* : матеріали науково-практичного онлайн-заходу. 29 квітня 2022 року. Одеса: ОДУВС, 2022. С. 42-43.

Одержано 15.03.2026

УДК 364.4:352:355.01-058.65

Сергій Васильович СТЕПАНЕНКО,

*доктор наук з державного управління, доцент,
професор кафедри адміністративно-правових дисциплін
Національної академії внутрішніх справ;
ORCID: <https://orcid.org/0009-0006-5379-9065>*

ПІДТРИМКА ВЕТЕРАНІВ ВІЙНИ: НЕВИРІШЕНІ ПРОБЛЕМИ НОВОСТВОРЕНИХ ГРОМАД

Збройна агресія проти України спричинила суттєве зростання кількості осіб, які отримали статус ветеранів війни, що істотно вплинуло на масштаби та механізми реалізації державної політики у сфері їх підтримки. Якщо у середині 2022 року кількість ветеранів становила менше пів мільйона осіб, то станом на кінець 2025 року цей показник зріс приблизно до 1,5 млн. При цьому до Єдиного державного реєстру ветеранів війни було внесено понад 1,3 млн осіб зі статусом учасника бойових дій. За прогнозними оцінками, після завершення війни загальна чисельність осіб, які потребуватимуть державної підтримки у межах ветеранської політики, може досягти близько 5 млн осіб. Така динаміка обумовлює необхідність переосмислення підходів до формування та реалізації державної політики у цій сфері.

Проблематика забезпечення прав і соціального захисту ветеранів не є новою для України, оскільки вона набула актуальності ще з початку збройного конфлікту у 2014 році. Уже в той період постали питання доступу до медичних послуг, реабілітації, житлового забезпечення, а також надання соціальної допомоги. Однак різке зростання чисельності ветеранів після 2022 року суттєво загостило наявні проблеми, зокрема у сфері нормативно-правового регулювання та організації діяльності органів публічної влади. У зв'язку з цим особливої актуальності набуває аналіз чинного законодавства та визначення напрямів його вдосконалення з урахуванням нових викликів і потреб.

У науковій літературі питання соціального та правового захисту ветеранів і членів їхніх сімей досліджувалися достатньо активно. Вчені зосереджували увагу на аналізі системи соціальних гарантій, пільг, виплат, а